
DUALITAT ONOMÀSTICA A LA MARINA ALTA A L'EDAT MITJANA: UNS EXEMPLES DEL SEGLE XV

Joan IVARS CERVERA

1. L'espai comarcal als temps medievals

Arran de la conquesta al segle XIII de les terres que hui coneixem com la *Marina Alta*, al País Valencià, el procés de cessió de terres i formació de senyories va ser molt lent, i en molts casos canviant al llarg dels temps: a vegades es concedien unitats territorials que representaven els antics termes castrals d'època islàmica o bé els territoris adjacents a algunes alqueries. Enric Guinot¹ assenyala tres grans supraespais on estarien compreses totes aquestes terres: Dénia i el seu terme general, el terme general de Calp, ampliat després a Altea, i les conegudes al segle XIV com les *Muntanyes d'en Sarrià*, espai en què estaven compreses les valls interiors des de la septentrional de Pego a la meridional de Xaló, incloses les d'Ebo, Gallinera, Alcalà, Pop i Castell de Castells.

El territori de la Marina Alta no ha estat mai configurat en temps medievals en una demarcació única, ni territorialment ni jurisdiccional. L'època en què s'acosta més a allò que hui anomenem "espai comarcal" s'esdevé entre 1323 i 1424, durant quasi un segle, en el qual aquestes terres —totes les de la Marina Alta, a excepció de la Vall d'Alcalà i els termes de Teulada, Benissa i Calp— depenien del la senyoria del comte de Ribagorça, després amb el títol de comte de Dénia (1356) i, per últim, formant part de la senyoria dels ducs reials de Gandia.

Durant tot aquest temps aquestes terres estaven sota el control de la noblesa laica, excepte els llocs de Sagra i Sanet, pertanyents a l'orde militar de Santiago, i Castells

¹ GUINOT, E. (2007). "L'escenari de les senyories medievals a la comarca de la Marina Alta", en les Actes de les *II Jornades d'Estudis "Carmel Giner Bolufer de Pego i les Valls"*. Pego.

de Castells, que partanyia a l'orde de Calatrava; en ambdós casos, en èpoques diferents. El gran estat senyorial va ser el comtat de Dénia, a més d'altres senyories, i unes quinze jurisdiccions alfonsines, la majoria enclavades en l'antic terme general de Dénia.

A partir del 1424, any de la mort del duc Alfons el jove, el comtat de Dénia va passar a la Corona, i per uns anys va ser terres de reialenc; l'antic comtat de Dénia es descompondria en diversos territoris que anirien a parar a mans de diverses famílies nobiliàries, i no va quedar al final cap vila, lloc o terme amb la condició de "reial", tot i els esforços que l'aleshores vila de Dénia va esmerçar per seguir vinculada al patrimoni reial. Pel que fa a l'antic terme del Castell de Calp, ja dividit des de finals del segle XIV en els termes de Benissa, Teulada i Calp, restarien aquestos des del 1424 fins al 1450, sota la jurisdicció reial, fins que aquest l'últim any passaria a mans de la noblesa aragonesa.

La unitat senyorial més gran la formava el terme general de Dénia, que comprenia el terme particular de la ciutat i els dels llocs de Xàbia, el Poble Nou de Benitatxell, Gata, Pedreguer, Ondara, el Verger, Seta, Mira-rosa i Mirafior, Beniarbeig, el Ràfol, Sagra, Sanet, els Negrals, Benidoleig i Benimeli.

2. L'onomàstica del territori: la toponímia

Els estudis de la toponímia antiga de la comarca no són gaire abundants a hores d'ara. Disposem del treball de Carme Barceló referit a la Vall de Gallinera,² a més del repertori que aquesta mateixa autora va publicar sobre la toponímia àrab del País Valencià.³ Trobem a també a l'*Onomasticon* de Joan Coromines, ací i allà, notícies disperses sobre diversos topònims antics dels primers segles de la conquesta; altres autors han tractat de manera tangencial alguns noms de lloc de la comarca; jo mateix he donat a conèixer o he estudiat topònims de Dénia, Teulada i dels termes de Benissa i Calp de finals dels segle XIV. En altres publicacions de fonts documentals es pot seguir alguns llocs del territori, com en la col·lecció de documents de Jesús Villalmanzo sobre Joanot Martorell,⁴ en què podem conèixer els noms de les alqueries i llocs de la vall de Xaló, en un temps propietat de la família Martorell, o en l'edició de textos medievals sobre les comarques alacantines de José Hinojosa,⁵ entre altres. En aquest treball farem un recorregut per allò més representatiu i més a l'abast del que s'ha publicat sobre els principals topònims de la Marina.

Cal partir en primer lloc de la situació poblacional de la comarca en aquestos temps: des de la conquesta al segle XIII fins als temps que estem estudiant, tot el segle XV, fins i tot en el moment de l'expulsió a principis del segle XVII, una gran part de les terres de la Marina Alta estaven ocupades per població musulmana, a excepció de la barrera litoral formada per Calp, Benissa, Teulada, Xàbia i Dénia i, a l'interior, pels nuclis de Pego i Murla. Aquesta situació de predomini de la població

² BARCELÓ, C. (1988). "Poblament i toponomàstica de la Vall de Gallinera islàmica", a la revista *Aguaitz*, núm. 2.

³ BARCELÓ, C. (1982). *Toponímia àrabica del País Valencià. Alqueries i castells*. Xàtiva.

⁴ VILLALMANZO, J. (1995). *Joanot Martorell. Biografia il·lustrada y diplomatario*. València.

⁵ HINOJOSA, J. (1990). *Historia medieval. Textos para la historia de Alicante*. Alacant.

d'origen musulmà condiciona notablement els noms dels espais on viuen i que trepitgen els seus habitants. Molts d'aquests noms no són sempre islàmics, però tenen una patina d'islamització, en haver estat en boca d'aquest poble durant segles. Carme Barceló comenta que dels diuets noms estudiats en el seu treball sols hi ha un nom d'origen valencià —la *Solana*—, amb etimologia romànica; l'altre topònim no islàmic, *el Patró* (o *Alpatró*), sembla també romànic però anterior a la conquesta, mossàrab, segons Coromines.⁶

Pel que fa a la toponímia major, o siga els noms dels llocs que són nuclis de població i d'alqueries, la relació és molt extensa i se'n té notícia a partir dels documents de compravenda, els morabatins, diversos plets, etc. Tots els noms actuals dels municipis de la comarca ja són coneguts al segle XV, excepte, clar està, alguns noms actuals com *els Poblets*, municipi format a partir de la unió dels llocs de Setla, Mirarosa i Mirafior, ara fa pocs anys; altres presenten grafies o part del topònim diferent amb elements afegits, com ara el Poble Nou de Benitatxell, conegut antigament solament amb l'última part del topònim, perquè el genèric correspon a una denominació popular que anà originant-se a partir de la concessió de la carta pobla a finals del segle XVII.

Una font molt important, tot i que una mica tardana, en relació amb el temps que estem estudiant, és la que es refereix al *Desarmament dels moriscos* en 1563.⁷ És més que probable que la gran majoria de les alqueries que se citen en aquest document ja existissin en temps anteriors més pròxims; també es detecta que al segle XV hi havia alqueries que en segles posteriors desapareixerien, així sabem que el 1439 Ausiàs March pren possessió dels llocs de Cuta, Traella i el Ràfol, a la vall de Xaló, després de la mort d'Isabel Martorell, la seua esposa.⁸ D'aquests topònims, sols sabem que és d'origen àrab la forma *Ràfol*, paraula molt estesa per la nostra geografia. Els altres dos mots no semblen d'ètim arabitzant, almenys la forma *Cuta*, que molt probablement és un llatinisme procedent d'*acuta* ('punxeguda, acabada en punta'), amb afèresi de la vocal inicial i conservació de la consonant sorda *t*, característica aquesta última molt pròpia de la llengua mossàrab.

En uns documents del segle XV referents a la compravenda del lloc de Benidoleig trobem uns topònims que no solen aparèixer a les relacions més conegudes d'alqueries i despoblats. El primer és *Turullén*, nom que ens recorda molt un cognom de nissaga catalana que ha perdurat fins als nostres dies. El topònim esmentat apareix com una alqueria de la vall de Laguar.⁹ L'altre topònim que no havíem vist fins ara és el nom d'una muntanya, que segons la traducció d'un text en llatí d'autor desconegut diu "incluye en la dicha administración de propiedad un monte llamado vulgarmente por los sarracenos de dicha alqueria Quermezan en el término de Benidoleig..."¹⁰ Aquest topònim podria estar format d'un primer element *quer-* d'arrel preromana, amb significat de 'penya', i un segon element encara no identificat.

Si del territori amb població musulmana hem donat unes poques mostres que ens informen sobre la manera de denominar els llocs d'aquells pobladors, de les viles i

⁶ COROMINES, J. (1996). *Onomasticon Cataloniae*, vol. VI, p. 172. Barcelona.

⁷ ARV, Real 562, 563 i 564.

⁸ AHN, OSUNA, llig. 1206, 10, ap. Villalmanzo, J. *Joanot Martorell*, p. 438.

⁹ AHN, Sección Nobleza, Toledo. Duque de Fernan Núñez, , 30,1. 1404, carpeta 17, D-20

¹⁰ AHN, Sección Nobleza, Toledo. Duque de Fernan Núñez, carpeta 17, B-16..

poblacions cristianes podem trobar-ne algunes mostres més, tot i que no són gaires els estudis que s'han portat a terme fins als nostres dies.

Concretament, d'un document de partició dels termes de Teulada, Benissa i Calp que ja vam estudiar en el seu moment.¹¹ Hi apareix diversitat de noms d'origen àrab (*Almoraix, Benilafif, Buseit, Benimarraig...*) al costat d'altres de clara formació romànica, com ara *Pedramala, Penyes Blanques, tossal d'en Pere Banyuls*, etc. Hi ha a més una sèrie de topònims que no són de fàcil interpretació (*Canor, Berdica, Cocentari, Benimarco*, etc.) però són probablement anteriors a la conquesta cristiana i creats o adaptats pels habitants musulmans. Del mateix segle XV tenim també topònims de Teulada,¹² amb una proporció semblant dels distints orígens: català (*Assagador, Borda, Coll de Creus, Cortó, Figueral*, etc.) o àrab (*Benimeit, Benirrama, Xurra, Almatar*, etc.).

D'una altra vila cristiana, Dénia, tenim unes dades més per comparar-les amb les precedents. Aquí hauríem de distingir entre la toponímia urbana i la rural. A la primera hi ha un predomini total dels noms d'ètims romànics, fet totalment comprensible si pensem que la vila de Dénia va ser creada ex novo al tossal del seu castell. Els carrers, les places i els altres espais urbans van ser designats en valencià, perquè era la llengua dels seus pobladors: carrers del *Forn, d'Amunt, d'Avall, de la Carniceria, del Peiró*, els portals de la vila (del *Rei, del Socors, del Verger*, de les *Barreres*, etc), la plaça de la Vila, etc. També alguns antropònims d'aquest segle o de l'anterior originaren topònims com l'*escala de Mossén Cots*, el *carrer del Forn de Pere Carpi*, la *capella de n'Anger*, etc. Una toponímia, per tant, d'arrels totalment romàniques i sense cap element d'època àrab o anteriors.

Pel que fa a la toponímia rural de Dénia d'aquesta època, en tenim també diversos testimonis, en els quals podem veure noms de lloc d'origen romànic i altres procedents d'arrels musulmanes. Cal pensar que si bé la vila de Dénia estava poblada íntegrament per cristians, el seu camp tenia encara població mixta; se sap que hi havia al terme particular de Dénia, segons el morabatí del 1399¹³, sis alqueries, de les quals quatre estaven poblades de moros (*Benibaquia, Albardanera, Beniatlà i Benissadeví*, amb un total de 19 cases) i dues de cristians (*Pinella i lo Palmar*, amb 11 cases); tot i que la diferència no és gaire gran, els musulmans que viuen al camp encara predominen sobre els cristians. Aquesta presència àrab al camp denier s'hauria de reflectir necessàriament en la manera de denominar els llocs trepitjats i viscuts per les persones que més els freqüenten.

Entre els topònims rurals deniers amb arrels romàniques apareixen, entre altres,¹⁴ *el tros de la Lluminiària, el camí de les Cabanes, el Molinell, la Bassa dels Bous, el riu de la Figuera, el Palmar, etc. Entre els topònims d'origen àrab tenim el lloc d'Addaraya, l'alqueria de Benimadroc, la partida del Real, el Rafalet, la partida de Beniatlà, l'alqueria de Bisserot*, etc. En ambdós grups de topònims és molt probable que molts siguin els continuadors d'èpoques anteriors —sobretot alguns

¹¹ IVARS, Joan: "Onomàstica del terme del castell de Calp a final del segle XIV" *XIV Col·loqui de la Societat d'Onomàstica*, Alacant, tom I, p. 101-111.

¹² IVARS, J. (2006). *Els noms de lloc i de persona del municipi de Teulada*. Teulada.

¹³ A.R.V., M.R. 9610, p. 51 r°-50v^o.

¹⁴ IVARS, J. (1995). *Els noms de lloc i de persona de Dénia*. Teulada.

usats per la població àrab—, però els citem per a aquest segle perquè en la documentació estudiada fins ara és la primera vegada que podem documentar-los.

Hem de suposar que aquesta situació de predomini de noms d'origen àrab al camp de la Marina Alta seria la normal a la majoria de nuclis de població de l'interior de la comarca, com sabem encara ocupada majoritàriament pels moros. La toponímia d'origen romànic aniria imposant-se a poc als llocs de cristians, si bé la petja musulmana era molt important.

3. L'onomàstica dels habitants: l'antroponímia

3.1. Antroponímia dels habitants cristians

La filiació lingüística del noms de persona de la Marina Alta al segle XV entre la població musulmana i la cristiana resulta encara més clara que la toponímia. Els fogatges del 1381, de Dénia, Xàbia, Teulada, Benissa i Calp, i els morabatins de Dénia i Xàbia del 1403,¹⁵ a més de la relació de pobladors de Pego del 1488,¹⁶ ens donen una visió prou completa dels cristians que habitaven aquestes viles, als seus nuclis urbans. Com és normal en aquest tipus de documents, no solen aparèixer els noms de les dones, llevat que siguem caps de família o viudes; el coneixement que tenim, per tant, de l'antroponímia és fonamentalment la dels habitants masculins.

Pel que fa a les viles de Dénia i Xàbia els noms més usats són en general *Pere*, *Guillem*, *Bertomeu*, *Bernat*, *Joan*, *Antoni*, etc. Aquests noms, amb algunes variacions, també venien sent els més utilitzats a la ciutat de València en la segona meitat del segle XIV, segons l'estudi d'Agustín Rubio i Mateu Rodrigo.¹⁷ Sembla, per tant, com veurem en les altres poblacions cristianes, que els noms de fonts es repetien molt al llarg de la nostra geografia i que eren una constant durant els segles XIV i XV. Pel que fa als noms femenins, solien presentar-se com la feminització dels seus cònjuges (*n'Aloça*, *na Soliveres*, *na Gavilana*) o amb el nom o cognoms del marit (*na Finestres*, *na Rogera*, etc.).

Els cognoms de cadascuna d'aquestes mateixes viles ja es diferencien per la procedència dels primers o següents repobladors: a Dénia són més freqüents *Esteve*, *Miralles*, *Martí*, *d'Iviça*, *Garcia*, *Cardona*, etc., mentre que a Xàbia abunden els *Bessufer*, *Segarra*, *Cardona*, *Erades*, *Bas*, *Morató*, etc.

Les viles de Teulada, Benissa i Calp tenen un comportament paregut pel que fa als noms; així, també solen ser freqüents els mateixos noms que els vistos als llocs anteriors, amb lleugeres variants: *Pere* és el més usat, seguit de *Bernat*, *Guillem*, *Antoni*, *Domingo*, *Joan*, *Ramon*, etc.

Tot i que molts dels cognoms es repeteixen als tres pobles, cadascun també té els seus més utilitzats i alguns de totalment diferenciats dels altres. A Teulada solen ser

¹⁵ IVARS, Joan. "Onomàstica del terme del castell de Calp a final del segle XIV". XIV *Col·loqui de la Societat d'Onomàstica*, Alacant, tom I, p. 101-111. I IVARS, J. (1990). "El fogatge de 1381 i el morabatí de 1403 de Dénia i Xàbia", dins *Actes del III Congrés d'Estudis de la Marina Alta*. Alacant.

¹⁶ MARTÍ, Xavier. *El parcel·lari medieval de Pego*. Tesi de llicenciatura. Universitat de València. Publicat per E. Guinot a *Els fundadors del Regne de València*, II, p. 508-509.

¹⁷ RUBIO, A.; RODRIGO, M. (1997). *Antroponímia valenciana del segle XIV*. València.

més freqüents *Banyuls, Ahuir, Malonda, Torres*, etc; a Benissa els cognoms més usats són *Ivars, Feliu, Carrals, Sanç*, etc. A Calp els més repetits són els *Cabrera* i *Péreq*. Tampoc no coneixem gaire els noms femenins d'aquestes poblacions, ja que la majoria de vegades apareixen amb els cognoms feminitzats dels seus marits. Són excepció *na Catalina, na Elichsen* (les dues de Teulada), *n'Antonia, n'Agnes, na Guardia, na Mojuera, na Saurina, na Francesca* (de Benissa), a més d'altres que no sabem si es tracta del seu nom propi o el derivat del marit (*Sança, Blanca, Maciana, na Maçona*, etc.).

Respecte a la vila de Pego hi ha algunes diferències entre els noms de fonts més usats, els quals, tot i ser bàsicament els mateixos, ocupen llocs de freqüència diferents: *Joan* ocupa el primer lloc, i va seguit d'altres com *Francesc, Guillem, Bernat, Antoni, Jaume*, etc. Com no podia ser d'altra manera, també Pego té els seus cognoms més repetits, que, també en el futur, caracteritzaran els pobladors de la vila fins als nostres dies: *Ferrando, Mestre, Torra, Siscar, Sastre, Tamarit*, etc.

Enric Guinot¹⁸ ha posat en relleu que d'alguns d'aquests cognoms se'n pot deduir fàcilment la comarca de procedència, o perquè es tracta de gentilicis (*Vallés, Iviça, Banyuls, Cardona*, etc.) o perquè són cognoms molt freqüents en una o més comarques, com és el cas dels cognoms *Finestres* (Conflent, la Garrotxa, Ribagorça), *Miralles* (Anoia, Pallars), *Arades* (bisbat de Girona), etc. Aquestes filiacions es refereixen a les viles de Dènia, Xàbia, Teulada, Benissa i Calp; no parla, en canvi, de la possible procedència dels cognoms de Pego. Cal dir que mentre les relacions d'habitants dels primers pobles són del 1381, la de Pego correspon a cent anys després, el 1488, quan no serien tan recents les onades de repobladors procedents de Catalunya i les illes.

En un treball recent de Santiago Ponsoda,¹⁹ en el qual l'autor es basa en les llistes dels veïns de 14 pobles (naturalment... de la província d'Alacant!) publicades per E. Guinot, i en altres documents, arriba a la conclusió que ja havíem comentat per a la Marina Alta pel que fa als noms més usuals per a les poblacions tractades. Com ja ocorria també en el cas de València, estudiat per A. Rubio i M. Rodrigo, també en aquests llocs els noms més usats solien ser *Pere, Joan, Bernat, Jaume, Guillem, Domingo*, etc. La tendència, per tant, era general arreu del Regne de València als segles XIV i XV; s'havien ja quasi abandonat molts noms germànics, més propis de segles anteriors, i anaven imposant-se'n altres com *Domingo* (sempre en castellà, front a *Domènec*, cognom) o *Francesc*, per influència d'aquests ordes religiosos.

Tots els noms de fonts dels veïns estudiats són d'ús corrent en català, a excepció del cas ja estudiat de *Domingo*, que és antropònim d'origen castellà, o d'altres com *Pedro* que va associat a un cognom *Ochoa* (en la relació de veïns de Pego) d'origen foraster; també apareixen molt esporàdicament formes com *Alfonso* o *Simon*, que poden ser considerades formes castelleses/aragoneses o en algun cas variants de la llengua col·loquial. És el cas també del nom femení *Catalina*, una veïna de Teulada del 1381, molt usada amb aquesta forma a Mallorca, considerada com una variant de *Caterina*.

¹⁸ GUINOT, E. *Els fundadors del Regne de València*, II, p. 498-515.

¹⁹ PONSODA, S. (2007). "Els noms dels alacantins", dins de *Canelobre*, núm. 58, p. 30-41. Alacant.

3.2. Antroponímia dels habitants musulmans

Ja hem comentat abans que gran part del territori de la Marina Alta va estar habitada per pobladors musulmans fins a la seua expulsió el 1609. No tenim a hores d'ara gaires relacions dels veïns d'aquestos pobles de l'interior de la comarca referits al segle XV o temps molts pròxims. Ana Labarta ha presentat un panorama general de l'onomàstica dels moriscos valencians, sobretot referit al segle XVI i XVII.²⁰ Segons aquesta autora, els moriscos seguien els usos onomàstics arabomusulmans, si bé a la segona meitat del segle XVI el sistema s'havia relaxat o simplificat respecte a les normes clàssiques, i es limitava a un nom propi musulmà i un sobrenom. En el seu estudi Labarta aporta molt pocs noms d'habitants musulmans de la Marina Alta; aquestos noms (no mai relacions completes per pobles) procedien de Gata, la vall d'Ebo, Pego, Murla, el Campell i la Vall de Laguar (dos d'aquestes poblacions, Murla i Pego, de majoria cristiana). De la segona meitat del segle XVI (1563), tenim les ja conegudes relacions de veïns moriscos a partir de la documentació que va proporcionar l'ordre de desarmament per a aquesta població. Però ja per aquesta època s'havien convertit a la força alguns moros i amb el canvi de professió religiosa es produïren algunes modificacions de noms, amb la cristianització d'alguns d'ells.

A tall de mostra presentem les dades corresponents a dos llocs amb proporcions diferents de població morisca: el lloc d'Ondara, majoritàriament musulmana, i el conjunt de llocs de l'antic terme del castell de Calp (Teulada, Benissa i Calp), de majoria cristiana.

El lloc d'Ondara estava poblat a principis del segle XV per 30 famílies cristianes i 90 de morisques, segons el morabatí del 1404.²¹ Pel que fa als noms dels cristians, solen seguir la pauta de les freqüències ja estudiades abans en relació amb els noms de fonts: abundància de *Pere*, *Joan*, *Jaume*, *Ramon* i, aquí, també de *Gonçalo*. Els cognoms dels cristians varien respecte als altres pobles ressenyats anteriorment: a Ondara abunden més els *Pelegrí*, *Martí* i *Vidal*.

Sembla que els musulmans d'aquesta mateixa població segueixen les pautes ja comentades per Ana Labarta, per als segles XV i XVII, i dic "sembla" perquè no sabem fins a quin punt quan el nom de persona presenta dues formes, la segona és un cognom o sobrenom, o aquest mateix convertit ja en cognom, com ocorre en la denominació dels habitants cristians. El que és cert és que hi ha veïns que apareixen a la relació amb una sola forma, i d'altres, la majoria, amb dues. L'autora de l'article sobre aquest morabatí ens presenta un llistat al final del treball on es mesclen tots els noms i cognoms sota l'epígraf "Índice onomástico", sense distingir entre aquells veïns que porten una forma única (nom o cognom) o doble (nom + cognom/sobrenom), de manera que ens dóna una visió deformada del conjunt; així afirma que *hemos relacionado 31 nombres distintos entre los cristianos y 88 entre los musulmanos....* Evidentment, aquestes dades no són gens exactes; quan diu "nombres" l'autora entén noms i cognoms, i no sols els primers. I aquest índex l'aplica per iguals als veïns cristians i als musulmans; en el cas d'aquestos últims podria haver-hi problemes per distingir entre noms i cognom/sobrenoms, però no entre els cristians.

²⁰ LABARTA, A. (1987). *La onomàstica de los moriscos valencianos*. Madrid: CSIC.

²¹ PATERNINA BONO, M. Jesús (1989). "Relación de los moros y cristianos sujetos al impuesto del Morabatí en «lo loch de Ondara» en 1404", en revista *Shark Al-Andalus*, núm. 6. Alacant.

Nosaltres hem fet un resum dels noms més usats (els prenomes), quan el veí porta dues formes antroponímiques en el llistat; d'aquestos els més usats són els següents: *Caat* (9), *Mahomat* (6), *Coot* (6), *Alí* (6), *Azmet* (5), *Cayt* (4), *Yaye* (4), *Çalim* (2), *Abrafim* (2), *Axer* (2), i altres, amb 2 o 1 representants. Quan als cognoms els més representats són: *Alcater* (5), *Xadit* (3), *Bolaix* (2), *Xoaya* (2) i altres amb menor índexs de freqüència. D'alguns d'aquestos noms o cognoms/sobrenoms en podem encara hui fer un seguiment en alguns topònims de la comarca, possiblement deixalles de la seua estada o pertinença a un lloc al qual estigueren vinculats aquestos habitants o els seus avantpassats. Així el cognom *Dulegi* és fàcilment relacionable amb *Benidoleig*, *Maymo* (nom molt corrent en l'antroponímia àrab) amb la partida homònima de *Maimó*, nom que ja apareixia també com el d'un musulmà (*Alcayt Aboabdil Abenmaymo*) habitador de Dénia l'any 1242, on tenia cases, de les quals va fer donació Jaume I²² als cristians que conqueriren la vila. Altres noms o cognoms com *Malich* (cfr. Benimeli/ Benimelich), *Abrafim* (Benibraí, partida de Xaló), *Morabit* (Moràvit, partida de Teulada), etc. També palesen les relacions íntimes de la toponímia i l'antroponímia d'aquestes terres poblades per musulmans, que encara conservaven la seua llengua, la seua religió i els seus costums. Crida l'atenció, però, l'existència en aquest llistat del morabatí d'Ondara de dos cognoms de nissaga catalana, en veïns amb noms musulmans: *Albarber* (portats per dos veïns amb nom *Caat* i *Alí*), i *Fuster* (amb els noms *Caat* i *Azmet*). En ambdós casos es tracta de noms d'ofici, que bé poden haver heretat dels seus predecessors, ja convertits en cognoms, o bé ser uns sobrenoms d'aquestos veïns que tenen aquestos oficis, aplicats pels escrivans a l'hora de ser inscrits en el llistat del morabatí.

Pel que fa als moros del terme del castell de Calp a finals del segle XIV, cal dir que se'n comptabilitzen 48 i viuen al terme general dels llocs de Teulada, Benissa i Calp, que cinc anys després serien municipis independents. En algun cas s'especifica l'alqueria o el lloc on viuen (Lleus o Senija), però en general no s'aporta aquesta informació. També són aplicables aquí els usos i costums antroponímics dels musulmans: dels 48 veïns del llistat, sols 5 es denominen amb un sol nom; la resta tenen nom i cognom o sobrenom. Com en la relació d'Ondara (posterior en el temps sols 23 anys), alguns dels prenomes més usats solen coincidir: *Acmet* (12), *Mahomat* (8), *Çayt* (8), *Geme* (4), etc.: d'altres són desconeguts en aquell llistat: *Jaerx*, *Gebe*, *Garada*, *Jafeye*, etc.

Pel que fa als cognoms, no hi ha coincidències amb el llistat d'Ondara. Els cognoms o sobrenoms més usats són *Abulbata* (3), *Tarnig* (3), *Ducquo* (3), *Humeyt* (3), etc. També aquí un cognom ha servit per a denominar posteriorment una partida rural: *Humeyt* ha esdevingut *Benimeit* (*Benumeit*²³ en grafia del segle XV), nom d'una partida del terme de Teulada, encara hui totalment viu entre nosaltres.

I fins aquí aquestes notes sobre l'onomàstica de la Marina Alta al segle XV, un temps en què encara era molt viva la presència de dues societats ben diferenciades, la musulmana i la cristiana, cadascuna de les quals va fer les seues aportacions a la manera de denominar les gents i les terres d'aquesta comarca, i que van constituir una part important del patrimoni immaterial dels nostres avantpassats, que ha perviscut fins als nostres dies.

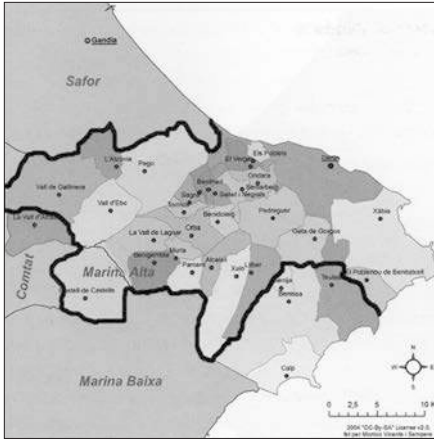
²² CHABÀS, R. Revista *El Archivo*, II, p. 35.

Bibliografia

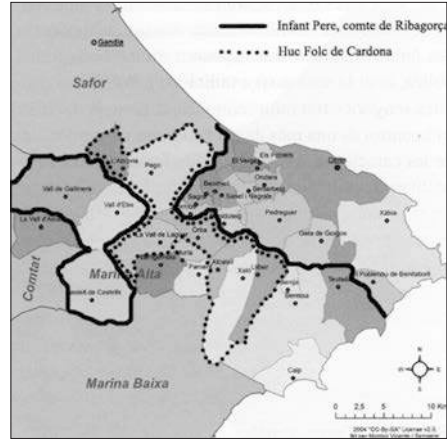
- BARCELÓ, C. (1988). “Poblament i toponomàstica de la Vall de Gallinera islàmica”, a la revista *Aguaits*, núm. 2.
- BARCELÓ, C. (1982). *Toponímia aràbica del País Valencià*. Alqueries i castells. Xàtiva.
- CHABÀS, R. *Revista El Archivo*, II, p. 35.
- COROMINES, J. (1996). *Onomasticon Cataloniae*, vol. VI, p. 172. Barcelona.
- GUINOT, E. (2007). “L’escenari de les senyories medievals a la comarca de la Marina Alta”, en *Actes de II Jornades d’Estudis “Carmel Giner Bolufer de Pego i les Valls”*. Pego.
- GUINOT, E. *Els fundadors del Regne de València*, II, p. 498-515.
- HINOJOSA, J. (1990). *Historia medieval. Textos para la historia de Alicante*. Alacant.
- IVARS, J. (1990). “El fogatge de 1381 i el morabatí de 1403 de Dénia i Xàbia”, dins *Actes del III Congrés d’Estudis de la Marina Alta*. Alacant.
- IVARS, J. (1995). *Els noms de lloc i de persona de Dénia*. Teulada.
- IVARS, J. (2006). *Els noms de lloc i de persona del municipi de Teulada*. Teulada.
- IVARS, J. “Onomàstica del terme del castell de Calp a final del segle XIV” *XIV Col·loqui de la Societat d’Onomàstica*. Alacant, tom I, p. 101-111.
- LABARTA, A. (1987). *La onomàstica de los moriscos valencianos*, Madrid: CSIC.
- MARTÍ, Xavier. El parcel·lari medieval de Pego. Tesi de Llicenciatura. Universitat de València. Publicat per E. Guinot a *Els fundadors del Regne de València*, II, p. 508-509.
- PATERNINA BONO, M. Jesús (1989). “Relación de los moros y cristianos sujetos al impuesto del Morabatí en «lo loch de Ondara» en 1404”, en la revista *Shark Al-Andalus*, núm. 6. Alacant.
- PONSODA, S. (2007). “Els noms dels alacantins”, dins de *Canelobre*, núm. 58, p. 30-41. Alacant.
- RUBIO, A.; RODRIGO, M. (1997). *Antroponímia valenciana del segle XIV*. València.
- VILLALMANZO, J. (1995). *Joanot Martorell. Biografia ilustrada y diplomatario*. València.

²³ IVARS, J. (2006). *Els noms de lloc i de persona del municipi de Teulada*. P. 151. Teulada.

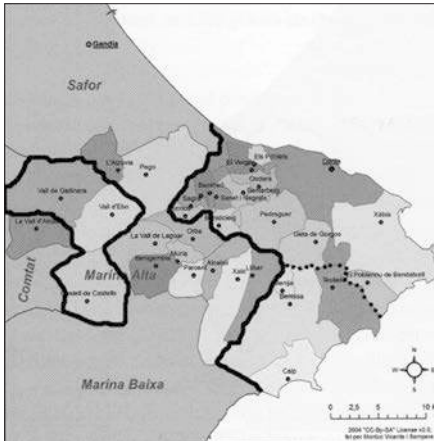
Annex. Mapes dels senyorius de la Marina Alta dels segles XIV al XVI

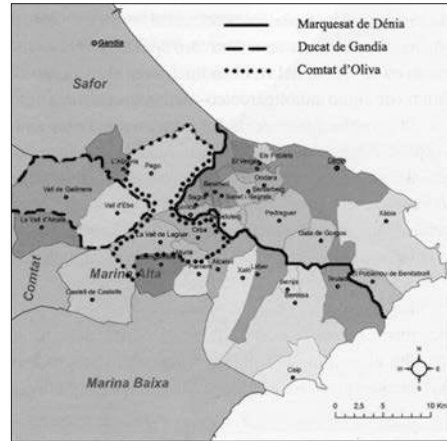
Mapa 1: Senyoria reunida per l'infant Pere, comte de Ribagorça, l'any 1323, a la Marina Alta (segons E. Guinot)

Mapa 2: Senyories de l'infant Pere, comte de Ribagorça, l'any 1325, a la Marina Alta (segons E. Guinot)

Mapa 3: El comtat de Dènia (1356-1424), (segons E. Guinot)

Mapa 4: Els grans estats senyorials de la Marina Alta (segons E. Guinot)